

STM 1923

Drottning Kristina såsom musikalisk mecenat

Av Carl von Platen

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

DROTTNING KRISTINA SÅSOM MUSIKALISK MECENAT.

AV CARL VON PLATEN.

Den framstående italienske teater- och musikkännaren markis GASTONE MONÁLDI har nyligen utgivit en bok om de italienska kastratsångarna, *Cantanti evirati célebri del teatro italiáno* (Roma 1921). Då i denna finnes åtskilligt av intresse om drottning Kristina och musiken, har baron C. v. Platen haft vänligheten att för Tidskr. f. Musikh. göra en sammanfattning av de meddelanden, som beröra den svenska drottningen under hennes Roma-vistelse.

Särskilt under tiden från sextonde till adertonde seklet voro Europas och framför allt Italiens monarker varma beskyddare av konstnärerna. Bland dessa suveräner intager svenska drottningen Kristina en framstående plats. Hennes långa vistelse i Roma 1665—89 betecknar en av de mest lysande perioderna i den eviga stadens musikannaler. Ej allenast voro under hennes auspicier givna konserter och teatraliska föreställningar synnerligen talrika, men hon genomförde jämväl sin mecenatuppgift med äkta furstlig smak och frikostighet.

Framför allt intresserad för musiken, tillkallade Kristina för att lära känna densammans hemligheter den utmärkta kastratsopranen Loréto. Vittóri — även poet och kompositör —, under vars egid hon gjorde trägna studier. Av celebra musiker, som ställde sin talang till hennes förfogande, må anföras Bernárdo Pasquíni, Arcángelo Corélli och Alessándro Scarlátti, vilkas geni hon insåg redan från början av deras karriär, och vilkas första steg på konstens bana hon kraftigt uppmuntrade. Kristina hade ej mindre en sannskyldig artistdevotion än verklig intuition i fråga om valet av sina protegéer. Beträffande Pasquíni berättas, att då denne under en av hennes promenader passerade på gatan, lät hon sin vagn hålla och inbjöd honom att medfölja till sitt palats. Såsom bevis på Kristinas förutseende ävensom energi, då det gällde att understödja en konstnär, må nämnas, hur Scarlátti genom hennes förmedling kom att skörda sina sceniska lagrar. Vid knappast tjugo års ålder anländ till Roma från sin fäderneö Sicilien, höll

han sig t. o. m. gömd av fruktan att bli arresterad på grund av sin systers giftermål med en »cléricus». Kristina lät emellertid med sitt eget ekipage avhämta den unge maëstron för att spela i orkestern, medan själva kardinalvikarien befann sig i hennes loge på teatern. Alltifrån denna dag var Scarlattis lycka gjord, och hans operor fingo obehindrat skåda rampens ljus.

En av Kristinas förnämsta musikfester var den stora »accadémia», som ägde rum för att fira James II:s tronbestigning 1685 och den lysande ambassad, som sändes till Roma av Hans Brittanska Majestät. Vid ifrågavarande tillfälle lät hon under tre aftnar i följd hos sig exekvera en kantat med verser av Alessáandro Guidi, »accadémico reale». Enligt samtida berättelser hade det utvalda auditoriet att uppvisa ett par hundra damer, »che per gli hábiti e gioie loro parévano tanti soli» (vilka med sina dräkter och juveler gjorde verkan av lika många solar). Denna musikfests storslagenhet lär varit utomordentlig med tre sopraner och en bas från påvliga kapellet såsom solister, en kör av hundra »músici»¹ samt orkestern bestående av hundra-femtio stråkinstrument under Corellis illustra ledning.

Av hos Kristina med fast apanage engagerade kastratsångare dog Alessáandro Ceccóni helt plötsligt i drottningens eget palats, med påföljd att hon misstänktes för att låtit döda honom med gift eller de beryktade s. k. »sacchettáte», en hypotes, som jämväl vunnit tilltro i sammanhang med det under liknande omständigheter inträffade mordet på hennes överstallmästare markis Monaldéschi. Det intresse, varmed Kristina omfattade kastratsångaren Biánchi, föranledde en långvarig och skarp konflikt mellan Savoia-hovet och svenska drottningen. Ehuru i hennes sold med ett gage av tretio dukater i månaden, hade den nyssnämnde accepterat ett anbud att år 1661 sjunga vid det förra, varest han efter vanligheten vid detta frikostiga hov rönste ett övermåttan generöst mottagande, något som emellertid föga behagade Kristina, som allenast beviljade en kortare permission och ålade honom att återvända till sin post vid hennes egen återkomst till Roma. Men hertiginnan av Savoien hade blivit till den grad intagen av sångaren, oaktat han ej längre var ung, att hon motsatte sig Biánchis avresa, vilket åter hade till följd en rätt så amper brevväxling mellan de båda furstinnorna, enär ingendera ville gå miste om den omtvistade

¹ Italiensk benämning på kastratsångare.

sångarens tjänster. I Savoijens hertiglīga bibliotek hade Kristina en gång lagt märke till Pirro Ligórios ryktbara manuskript, förvärvade för en anseelig summa av Carlo Emanuèle I. Dessa arbeten hade redan varit föremål för en lång tvist mellan hertiginnan och kardinal Richelieu, som önskade förvärva desamma för nationalbiblioteket i Paris, en tvist, som slöt med Cristínas av Savoien seger. Den av Sveriges drottning föreslagna propositionen bestod i ett förslag, att Savoia-hovet skulle avstått ifrågavarande manuskript i utbyte mot sångarens person. Hertiginnan samtyckte till en början, men åtrade sig och höll icke sitt ord. Följden blev en långvarig osämja, som fortsatte ända till 1663, vilket år Savoia-hovet efter hertiginnans kort förut inträffade frånfälle beslöt sig för att infria det avgivna löftet.

Förbemälda kontrahenter hade ytterligare en tvist — och icke mindre allvarlig — rörande ännu en kastratsångare, kallad Ciccolíno (av italienska ciéco, blind), antagligen på grund av en ögonsjukdom, som lär inverkat menligt på hans synförmåga. Han begagnade sig också av sin härskarinnas frånvaro för att år 1665 övergiva henne för Carlo Emanuèle II av Savoien. Utom sig häröver adresserade hon från Hamburg i mars 1668 till sin ambassadsekreterare greve d'Alibert följande för hennes själviska och egenmäktiga sinnelag ytterst karakteristiska brev: »Je veux qu'on sache qu'il n'est plus au mond que pour moi et que s'il n'y chante pas pour moi, il ne chantera pas tant long temp pour que qui ce soit. Quoique il se soit s'il est sorti de mon service, je veux qu'il y rentre, et s'il est sorti, tachez de declarer mes sentiments d'une maniere qu'on fasse passer, l'envie aux gens de lui faire l'amour, car je veux le conserver à quelque prix que ce soit. Et quand meme on voudrait me faire croire qu'il à perdu la voix, tout celà n'y ferait rien, car tel qu'il est, il doit vivre et mourir a mon service, ou malheur lui en arriverà. Sachez de me rendre compt de cette commission d'une maniere que j'aye sujet d'etre satisfaite de vous.» Skrivelsen tyckes haft åsyftad verkan, enär Ciccolíno återvände i Kristinas tjänst och i dylik egenskap anföres jämte ett par andra »músici» i »Avvisi di Roma». Denne förtjänade verkligen drottningens intresse, alldenstund han av samtida auktoriteter betecknas såsom en av tidevarvets förträffligaste sångare, högt uppburen i och utom Italien samt eftersökt av samtliga Europas furstar.

Kristina plögade att emellanåt av de sistnämnde anhålla om av dem engagerade musiker, som hon hört med beröm omtalas. Sålunda erhöll hon från kejsarinnan av Österrike den kände kastratsångaren Checchi med binamnet Cortona, andra artister från hertigen av Mantova, och 1681 tolkade på hennes egen teaterscen den celebra sopranen Siface, alias Giovanni Francesco Grossi, med lysande framgång Pasquinis *Lisímaco*. Redan såsom regerande drottning hade Kristina utverkat av sin frände konung Sigismund att få till sig på ett par veckor århundradets allra berömdaste italienska kastratsopran, den ej mindre i fråga om apparition än sångkonst syster Baldassarre Ferri, kallad »il rè dei músicos», lät enkom avhämta honom med ett skepp från en Östersjö-hamn samt hedrade honom i Stockholm med — förutom talrika gåvor och utmärkelser — en medalj, vilken på ena sidan föreställde sångarens lagerkrönta huvud, på den andra en döende svan och en från himlen nedsvävande lyra.

Bland av Kristina beundrade och protegerade sångerskor märkes den för sin skönhet beryktade Giorgina, som lär ha varit en ofrivillig orsak till hennes död. Till följd av en kardinals kärleksbetygelser för den förra dekreterade påven, att konstnärinnan skulle inspärras i kloster, men varnad i tid, tog hon sin tillflykt till drottningen, som nådigt mottog henne med försäkran, att ett kungligt palats vore en bättre fristad än ett kloster. Nu inträffade emellertid, att en viss abbé Vaini, oemotståndligt förtrollad av den charmanta divan, nattetid inträngde i hennes rum, men rönt ett kraftigt motstånd, och, förskräckt vid ankomsten av tillskyndande personer, flydde till kardinal d'Estrées. Oaktat man gjorde allt för att dölja den inträffade skandalen för Kristina, som låg svårt sjuk, kom den likväl till hennes kännedom, och i vredesmod häröver gav hon order att ofördröjligen bringa abbén om livet. Då detta misslyckades, emedan Vaini redan lämnat Roma, fick drottningen en våldsam nervattack, vilken påskyndade hennes slut.
